

ZIJ-INSTROMERS INZETTEN

'Je moet durven'

Zij-instromers in het basisonderwijs: ze worden schaars, maar zijn er nog steeds. Niet iedere schoolleider of bestuurder durft in zee te gaan met deze leerkrachten 'van buiten', en het aanbod van pas afgestudeerde pabo-studenten is groot genoeg. Maar door hun heel eigen kwaliteiten vormen zij-instromers vaak een aanwinst voor de school en worden zij door hun leidinggevenden opvallend hoog gewaardeerd. Vertrouwen, communiceren en geduld zijn nodig om een zij-instroomtraject te laten slagen.

TEKST INO DE GROOT EN EDITH PIJPERS

Zij-instromers hebben een afgeronde hbo/wo-opleiding, waren architect, maatschappelijk werker, theoloog of fysiotherapeut en wagen de sprong. Ze wilden waarschijnlijk eigenlijk altijd al juf (of meester) worden en leveren vaak een goede baan in, om die droom te verwezenlijken. Zij-instromers stappen uit hun vertrouwde wereld het onderwijs in, zonder bevoegdheid en ervaring. Dat kan lastig zijn. Het onderwijs is niet zo'n gesloten wereldje dat je er niet mag zijn, maar je zult je wel moeten bewijzen.

In de tijd dat er relatieve schaarste was in het aanbod van pas afgestudeerde leerkrachten was een zij-instromer een goed alternatief. Bovendien vergoedde de overheid de kosten van het geschiktheidsonderzoek, de scholing, studieverlof en vervanging. Dit maakte de keuze aantrekkelijk voor schoolleiders. De geormerkte vergoeding in het primair onderwijs is inmiddels echter afgeschaft en onderdeel van de lumpsum geworden.

Een opleiding op hbo/wo-niveau is de voorwaarde voor zij-instromers om te kunnen deelnemen aan een geschiktheidsonderzoek. Tijdens dit onderzoek worden eerder

verworven competenties nauwkeurig in beeld worden gebracht. Er moet voldoende basis aanwezig zijn om de nog ontbrekende competenties met een beperkt scholingsprogramma te verwerven. 'Bijna volledig geschikt (is direct inzetbaar, moet enige bijscholing volgen)', luidt de uitslag van het *assessment* als die basis er is. De zij-instromers gaan een opleiding-op-maat volgen, maar staan ondertussen al wel voor de klas. Marjoleine Mak, leerkracht op basisschool Wereldwijs in De Bilt en voorheen zij-instromer: "Het was best zwaar in het begin. Ik moest mij verdiepen in de methodes, de doelen en de eisen van het moderne onderwijs. Het moeilijkste vond ik echter het orde houden in de klas. Dat is iets wat je in de praktijk moet leren." Daan Boonstoppel, leerkracht op De Insingerschool in Soest en eerder zij-instromer, was voorheen fysiotherapeut in een ziekenhuis: "Ik heb de eerste maanden veel gehad aan de collega van een parallelgroep. Dat eerste jaar heb ik veel ervaring opgedaan, maar die heb ik pas goed kunnen inzetten in het tweede en derde jaar. Toch heb ik niet het gevoel dat ik met lege handen voor de klas heb gestaan. Doordat ik al tien jaar werkervaring heb gehad, had ik de leerlingen wel wat te bieden."

Spiegeltje, spiegeltje... Kinderen zien onmiddellijk of een leerkracht vanuit 'overtuiging' met ze werkt of dat ze een toneelstukje opvoeren. Komt je handelen niet overeen met wie je bent – in de rol van leerkracht – dan zullen kinderen de boel op scherp zetten. Daarom is het van belang vooraf goed in de spiegel te kijken: naar eigen kunnen, vaardigheden en motieven. Alleen zij-instromers die écht voor de klas willen, redden het uiteindelijk. Ook voor schoolleiders is deze spiegel van belang. Wat zijn iemands motieven? Gaat het hen echt om deze zij-instromer of om het rond krijgen van het formatieplaatje? Boonstoppel: "Als 17-jarige begon ik met de studie fysio-

**HET ONDERWIJS IS NIET ZO'N
GESLOTEN WERELDJE DAT JE ER NIET
MAG ZIJN, MAAR JE ZULT JE WEL
MOETEN BEWIJZEN**

therapie, maar ik wist nog niet wat ik wilde. Nu had ik echt gekozen voor iets wat ik wilde. Dit gaf een gigantische intrinsieke motivatie." Anita de Kruijf, leerkracht op De Prinses Wilhelminaschool voor speciaal onderwijs aan zeer moeilijk lerenden (cluster 3) in Utrecht en voorheen zij-instromer: "Voordat ik hier ging werken, werkte ik in de verstandelijk gehandicaptenzorg. Het onderwijs is voor mij echt een uitdaging, omdat ontwikkeling niet vanzelf gaat. Je moet heel creatief zijn in je vakdidactiek, omdat de methodes meestal niet aansluiten." ❖

Oud-zij-instromer Marjoleine Mak is nu leerkracht op basisschool Wereldwijs in De Bilt: "Het was best zwaar in het begin."

Daan Boonstoppel, leerkracht op De Insingerschool in Soest was voorheen fysiotherapeut: "Doordat ik al tien jaar werkervaring heb gehad, heb ik de leerlingen wel wat te bieden."

**'WIJ HEBBEN IEMAND IN HUIS
GEHAALD DIE AL MEER VAN DE
WERELD HEEFT GEZIEN EN DIE WEET
DAT HET GRAS ELDERS NIET ALTIJD
GROENER IS'**

Werken en leren Lesgeven is een vak en als natuurta-
lent kom je heel ver, maar zij-instromers missen bagage. Ze
hebben dan ook een scholingsplan waarin waarschijnlijk
veel tijd is gereserveerd voor algemene en vakdidactiek. Ze
hebben behoefte aan handvatten, modellen en technieken.
De combinatie werken en studeren is hierbij een meerwaar-
de: wat 's avonds wordt geleerd, kan de volgende dag al uit-
gevoerd worden in de klas, om die ervaringen een volgende

avond alweer mee te nemen naar de opleiding. Boonstoppel: "Het was geweldig om iedere dinsdag- en donderdagavond medestuden-
ten te ontmoeten. Ik vond het leren fantastisch en wilde alles naar binnen slokken."

De Kruijf: "Als zij-instromer moet je zelfstandig zijn in het leren. Want je hoeft niet alle vakken te volgen. Je moet zelf dus goed in de gaten houden of je iets wel of niet hoeft te doen. Ik heb vooral veel gehad aan de vakdidactiek."

Lef Een schoolleider heeft lef nodig om een zij-instromer in te zetten. Hij of zij heeft wat uit te leggen aan collega's, ouders en aan het bestuur: waarom een zij-instromer en waarom juist deze? De schoolleider moet vertrouwen hebben in de zij-instromer en hem of haar voor de klas durven zetten. Dit vormt de basis voor een succesvol zij-instroom-traject.

Zij-instromers moeten dan nog wel nog een heleboel leren, maar zijn tegelijkertijd wel volwaardige leerkrachten met de volledige verantwoordelijkheid voor de groep en met rechtstreekse oudercontacten. Een zij-instromer mag nog leren, maar is geen student die alles nog fout mag doen. Kees-Jan de Swart, schoolleider van De Insingerschool in Soest, waar Boonstoppel als zij-instromer startte: "Niet alles ging goed. Maar ouders begrepen ook wel dat het een beginnende leerkracht was. Bovendien, als je iemand van 21 voor de klas zet, net afgestudeerd van de pabo, gaat ook niet alles goed. Ouders zagen gewoon 'dit is een goeie kerel'. Die z'n best doet om er voor de kinderen iets goeds van te maken." Jenneke van de Wal, leidinggevende op De Prinses Wilhelminaschool, waar De Kruijf als zij-instromer begon: "Wij kregen een specialist met een andere achtergrond in de school, een collega die snel ingewerkt was en die vanuit haar vorige baan gewend was om planmatig aan

DEELTIJDOPLEIDINGEN IN DE TOEKOMST

Zij-instromers maken voor hun scholing veelal gebruik van programmaonderdelen van de deeltijd-pabo. Onlangs heeft het kabinet besloten de financiering van deeltijdopleidingen te wijzigen door het invoeren van vraagfinanciering. Deeltijdopleidingen krijgen dan niet langer rechtstreeks geld van de overheid voor

het aantal studenten dat zij opleiden, maar studenten die in maatschappelijk relevante sectoren – zoals onderwijs – een deeltijdopleiding willen volgen, krijgen voortaan een beurs. Ze kunnen zich daarmee inschrijven bij de instelling die het beste aanbod heeft. Voor zij-instromers lijkt deze maatregel geen grote

gevolgen te hebben. Al zullen er naar alle waarschijnlijkheid minder plekken zijn om de studie te volgen. En het lijkt aannemelijk dat door de maatregel deeltijdopleidingen zullen verdwijnen. Staatssecretaris Zijlstra denkt dat de vraagfinanciering ingevoerd kan worden in 2017/2018.

WAAROM KIEZEN VOOR EEN ZIJ-INSTROMER?

Waarom zou een schoolleider ervoor kiezen om een zij-instromer te benoemen? Waarom niet kiezen voor de makkelijkste (en goedkoopste) weg: een startbekwame afgestudeerde? Een aantal redenen:

- Zij-instromers hebben uit volle overtuiging de overstap naar het onderwijs gemaakt. Deze betrokkenheid op mensen (kinderen) is voelbaar in het team en voor ouders.
- Variatie en evenwichtige opbouw zijn belangrijk binnen een team. Jong/oud, veel ervaring/geen ervaring, man/vrouw, et cetera. Dan is een zij-instromer een aanwinst. Deze komt uit een andere wereld, heeft een verfrissende inbreng.
- Zij-instromers zijn bewuste, geïnteresseerde kennisverwerwers. Regelmatig volgen zij in de loop van hun onderwijscarrière een vervolgopleiding (master) en/of worden aspirant-schoolleider of intern begeleider.
- Zij-instromers zijn per definitie hoog opgeleid, hun oorspronkelijke vak wordt in de basisschool binnengebracht en ze zijn genoeg gepokt en gemazeld om een heel team mee te trekken.
- Een zij-instromer is 'oud' (30+), heeft levenservaring en vaak relatieve rust in zijn/haar leven.

doelen te werken. Ze heeft ervaring en kennis van de doelgroep en van hieruit leert zij onderwijs te geven.”

Wantrouwen Schoolleiders zullen bij het aanstellen van een zij-instromer moeten communiceren, moeten spreken met collega's, ouders en bestuur. Collega's kunnen wantrouwend zijn: 'Ik deed er vier jaar over en jij denkt dat je het zomaar kunt?' Ouders kunnen lastig zijn: 'Mijn kind verdient zonder meer het beste'. En het bestuur vraagt zich af: 'Kan het niet goedkoper?' Een zij-instromer start namelijk niet met het aanvangssalaris voor leerkracht. Steeds opnieuw wordt van de schoolleider gevraagd om helder te maken waarom de zij-instromer een aanwinst is voor de school. Schoolleiders De Swart: "Ik heb het met de bovenschools manager besproken, omdat er extra kosten mee gemoeid waren, meer dan normaal het geval was. Ik heb gezegd dat ik het er graag voor over had. De voordelen wogen ruimschoots op tegen de nadelen. Bovendien was hij fysiotherapeut geweest. Hij heeft dus een behoorlijk denkniveau."

Daarnaast moet in elke starter geïnvesteerd worden, dus ook in de zij-instromer. Er moet begeleid worden, er moet met liefde en compassie gesproken worden, et cetera. Geduld hebben en vertrouwen geven is noodzakelijk; iemand aan zijn lot overlaten is onacceptabel. De zij-instromer zal ook zelf geduldig moeten accepteren dat niet alles gaat zoals gehoopt.

'ALS JE IEMAND VAN 21 VOOR DE KLAS ZET, NET AFGESTUDEERD VAN DE PABO, GAAT OOK NIET ALLES GOED'

De regeling zij-instromen in het onderwijs maakt het mogelijk om verrijkende mensen binnen de school/het team te krijgen. Het proces vooraf moet wel integer gebeuren; de reden een zij-instromer aan te nemen moet vanuit zowel

de zij-instromer als vanuit de schoolleider een zuivere zijn. En beiden moeten zich bewust zijn van de investering die van hen wordt gevraagd. De Swart: "Wij hebben iemand in huis gehaald die al meer van de wereld heeft gezien. Die al een arbeidsverleden heeft en die weet dat het gras elders niet altijd groener is. Je haalt een wijzer iemand in huis." |

Ino de Groot is teamleider van de deeltijd lerarenopleiding basisonderwijs Marnix Academie te Utrecht. Edith Pijpers is onderwijsadviseur bij Marnix Onderwijscentrum, onderdeel van de Marnix Academie. Beiden hebben jarenlange ervaring met het geschiktheidsonderzoek, het scholingstraject en de begeleiding van zij-instromers.

De diplomering van Anita de Kruijf, nu leerkracht op De Prinses Wilhelminaschool (cluster 3) in Utrecht.